

A woman in a red jacket is shouting with her mouth wide open, holding a large white jug. She has a determined and intense expression. In the background, a man in a white hoodie and a cap stands with his arms crossed, looking on. The scene is set against a dark background.

Längtanstånd
LÄRARHANDLEDNING

Till dig som lärare

Välkommen att ta del av läromaterialet till Längtansland på Teater Martin Mutter! Här hittar du bland annat frågor och övningar utifrån pjäsens tema, samt tips på fördjupning. Läs gärna igenom den här handledningen före teaterbesöket, och använd sedan det du tycker är relevant för just din klass. Välj det du känner dig inspirerad av, då blir det bäst!

Pjäsen Längtansland är skriven utifrån möten med högstadieungdomar i Örebro län under hösten 2021 och vintern 2022. Vi har bland annat arbetat med teman som berör hur det är att vara tonåring på landsbygden respektive i stadsmiljö, samt vad den plats vi växer upp på har för betydelse för oss. Framtidsdrömmar, konflikter och orättvisor har också varit teman som undersökts i både text, bild och i scener som ungdomarna skapat i klassrummet. Utifrån dessa kreativa möten med unga i Örebro, Kopparberg och Odensbacken har slutligen en pjästext utkristalliserat sig – Längtansland!

Läromaterialet är framtaget av Greta Sundberg, initiativtagare, dramatiker och pedagog i projektet Längtansland, 2022

Instruktioner till värderingsövningarna

Heta stolen: Alla elever, inklusive ledaren, sitter i en ring på stolar. Det finns också en tom stol. Ledaren läser upp ett antal påståenden. Om eleverna håller med om ett påstående byter de plats, om de inte håller med sitter de kvar. Om de inte vet vad de tycker, eller har svårt att bestämma sig, sitter de också kvar. Som ledare frågar du hela tiden hur de som reste sig, respektive de som satt kvar, tänkte.

Stå på linje: Tänk er en linje som går tvärs över rummet. Den ena änden representerar en åsikt och den andra änden dess raka motsats. Låt linjen utgöras av siffror från 1 till 6. (För att göra det tydligt; skriv gärna siffrorna på A-4-ark och lägg ut dem längs linjen). Gör ett påstående och uppmana eleverna att placera sig på en plats utefter linjen som stämmer överens med hur de tycker. Fråga de som ställt sig närmast ytterligheterna om de vill kommentera sin plats. Fråga sedan de som står på andra platser efter linjen: "Hur känns det att stå där? Vill någon kanske byta plats?"

4-hörnsövning: Som ledare ställer du en fråga eller presenterar ett dilemma. Det ska finnas fyra alternativa hörn att välja mellan. Alla påståenden har ett "eget hörn" i rummet. Be nu eleverna att ställa sig i det hörn som bäst stämmer överens med vad de tycker. I det öppna hörnet kan alla ställa sig som har ett eget förslag. Låt de fyra grupperna som formerats prata kring hur de tänkt. Har ni tid kan eleverna göra en kort scen utifrån vad de pratat om!

1. Frågor utifrån föreställningen

Direkt efter teaterbesöket: fråga vad var och en har för känsla i kroppen efter att ha sett föreställningen. Känslan kan kopplas till en scen, en rollfigur, eller kanske en replik. Max ett ord och ingen känsla är rätt eller fel! I stället för en känsla går det att fråga om någon blev berörd av något särskilt i föreställningen. (Obs, eleverna kommenterar inte varandras upplevelser). Gå sedan vidare med fler frågor:

- Vad handlade föreställningen om? Försök ringa in med max två ord!
- Beskriv rollfigurerna! Deras stil, identiteter och roller, och hur de pratar och agerar i olika situationer.
- Vad har rollfigurerna för likheter och vad skiljer dem åt? Hur ser deras respektive familjer och livssituation ut? Finns klasskillnader?
- Går det att känna igen sig i någon eller några av rollfigurerna? Vad är det i så fall? Och, skulle de kunna finnas i verkligheten?
- Fundera över valet av scenografi (scenbild). Var befinner sig rollkaraktärerna? Tänk tillbaka på vilka miljöer som förekommer i föreställningen.
- Vad berättar de övriga komponenterna i uppsättningen? Ljus, ljud, mask, kostym och inte minst musik?
- Berättar föreställningen saker utan ord? Vad i så fall?
- Finns det humor i föreställningen? Ge exempel!
- Hur slutar föreställningen? Vad händer med rollfigurerna? Hur kommer de klara sig i livet? Och vad händer med Järnbacken, finns det en framtid för orten?

2. Frågor och övningar utifrån teman

ORTER/PLATSER

- "Så vitt man bor i en by så måste man bry sig", är ett citat av författaren Sara Lidman. Fundera på hur det kan tolkas. Måste vi bry oss om det ställe vi råkar bo på?
- Vad är viktigast på en bostadsort för er? Vad ska finnas för att ni ska må bra?
- Är era föräldrar från orten? Om inte, vad fick dem att flytta just hit? Och när/om ni får barn, eller skaffar husdjur, hur vill ni att de ska växa upp?
- Tänk tillbaka på en plats där ni varit, och där ni känt att "hit vill jag igen". Vad var det med den platsen som fick er att känna så?
- Vad har platsen där ni bor för status? Finns det till exempel olika "delar" av orten där ni bor, som anses finare? Finns kanske negativa saker folk sagt/skrivit om er bostadsort?
- I Österfärnebo i Sandvikens kommun hamnade mycket av det radioaktiva nedfallet från kärnkraftverket Tjernobyl 1986. Tidningarna skrev att det var tur att avfallet inte hamnat på en "viktig plats". Vad gör en plats viktig? Vem bestämmer vilka orter som är viktiga och "oviktiga"? Fundera över på vilket sätt en ort en viktig plats? För dig, för andra, för Sverige?
- Går det att se ut/vara hur som helst där ni bor? Syns, och märks det, om en person är "utsocknes"? Finns det något som är typiskt eller utmärkande för de som bor i ditt område?
- Vad ger en människa "rätt" till en plats? Har en person mer "rätt" till en boplats därför att förfäderna levt där i generationer?
- Finns någon form av gemenskap där ni bor? En "bygemenskap" eller att familjerna i området samlas till fester och liknande?
- Serietecknaren Mats Jonsson ställde i sitt sommarprogram i P1 2021 frågan: "Vad har du gjort för din hembygd?" Fundera på om ni har gjort något för att den ort ni bor på ska bli en bättre plats att leva på! Vilka avtryck har ni gjort på din ort? (det kan vara stort som smått!) Hur kan en enskild individ "bidra" till sin bygd, så att framtidens liv blir förbättrat?

Övning: Lista "bra" och "mindre bra"! Beskriv hemorten med tre ord (adjektiv) och med tre saker: Tre bra saker, tre mindre bra saker.

Skrivövning: En särskild plats. Skriv om en plats som är speciell för dig! Alternativt: fotografera en plats på din bostadsort där du mår bra/du tycker är fin. Eller gör motsatsen: berätta eller fotografera en plats du ogillar, eller som borde förändras!

Skrivövning: Skriv en dikt, eller lätttext om din hemort. Fundera över vilken musikstil det i så fall skulle vara på låten!

Övning: Stå på linje – Flytta eller stanna? I ena änden av linjen finns alternativet att flytta ifrån hemorten, och i andra änden finns alternativet att stanna kvar och bo på uppväxtorten. Be eleverna formera sig utefter den tänkta linjen.

Övning: Heta stolen. Påståenden om platser/orter

Alla som tycker att ...

Det är inskränkt att vilja stanna på samma ort hela livet

Det finns för få platser att vara på för ungdomar

En framtid på den svenska landsbygden är lockande

Det är i storstäderna som det går att "förverkliga" sig

Folk borde sprida ut sig mer över landet, inte bara bo i stora städer

Unga på landet bryr sig mer om naturen och klimatet

Det vore bättre att bo i USA än i Sverige

DRÖMMAR OCH LÄNGTAN, FRAMTID OCH VAL

- Om det gick att "teleportera" sig, var någonstans i världen skulle ni vilja vara just nu? Be alla att blunda, gör sedan en runda och låt alla berätta kort om platsen de sett framför sig.

- Vilka utbildningar/framtidsdrömmar har hög status? Jämför yrken som lantbrukare, skådespelare, jurist och yrkeschaufför.

- "Drömmar går att förverkliga, bara du vill tillräckligt mycket" hör vi ibland. Men är det så? Går det verkligen att "bli vad man vill" eller har vi alla att förhålla oss till ett slags livs- eller ödestråd som mer eller mindre är bestämmande för vår livsvandring?

Övning: "Jag om tio år". Arbeta var för sig. Skriv ner vad du vill ska finnas i ditt liv om tio år! Det kan handla om allt från bostad, utbildning, jobb eller relationer.

Övning: Stå på linje. Pengarna eller livet. Vad är viktigast? Att tjäna mycket pengar, eller att värdera andra saker, som till exempel att utföra ett meningsfullt arbete eller att kanske inte jobba så mycket alls? Formera er längsmed linjen!

Övning: Fundera och skriv! Utforska inre "blinda fläckar". Var i ditt inre har du inte varit, inte velat se närmare på/gräva djupare i? Vad skulle du vilja våga närma dig, tror du?

4-hörnsövning: Platsens påverkan. Vi är ju alla uppvuxna på en plats (ibland flera). Fundera på hur mycket den omgivande miljön påverkar oss. Kanske finns det andra faktorer som har större betydelse? Vad formar en människa mest? Vad påverkar mest ens val i livet?

- 1) Orten där vi växer upp
- 2) Familjen
- 3) Kompisarna
- 4) Öppet hörn

Övning: Heta stolen. Påståenden om yrken och framtid

Alla som ...

Längtar efter att bli vuxna

Vet vad de vill arbeta med i framtiden

Vill bo utomlands en tid efter skolan

Tror att gå på Engelska skolan ökar chanserna att få ett bra jobb som vuxen

Tycker att lantbrukare verkar vara ett hett framtidsyrke

Vill bo i en storstad någon gång i sitt liv

Anser att hög utbildning borde vara ett mål för alla

Vill jobba politiskt

Tycker att Greta Thunberg är en bra förebild för barn och unga

Skulle vilja bli kändisar

ORÄTTVISOR/KONFLIKTER

• Vad anser ni vara orättvist på er ort? Till exempel i relation till grannen/grannbyn/storstan/andra länder? Vad kan ni göra själva för att själv påverka orättvisor i er ort?

• Fundera över vilken service ni har på orten där ni bor. Till exempel utbudet av matvaruaffärer, klädaffärer och andra serviceinrättningar såsom banker och restauranger etc. Är det tillräckligt, eller skulle det finnas fler saker att göra/handla osv på orten?

• Vilket det största problemet i samhället idag? Vad beror problemen på?

• Diskutera vilka fördomar det finns kring "epa-raggare". Vad handlar konflikterna oftast om då "epa-raggare" är inblandade?

Övning: "Förändringslista". Arbeta i mindre grupper om 2 – 3 elever i varje. Hur skulle din bostadsort se ut om du fick bestämma? Vad borde ändras på för att du skulle trivas? Skriv en lista med förändringsförslag! Ta sedan reda på var listan kan skickas.

Övning: Gestalta konflikter på orten! Dela in klassen i mindre grupper. Låt alla berätta om en upplevd orättvisa eller konflikt på platsen där de bor. Låt samtalen ta cirka 7-10 minuter. Be sedan eleverna att gestalta konflikten "på golvet", dvs låt dem förbereda en kort scen. Efter att de framfört scenen, fråga publiken (de övriga eleverna) vad de såg. Släpp sedan in gruppen som framfört scenen, och be dem berätta hur de tänkt.

Övning: Heta stolen. Påståenden om engagemang och intresse för samhällsfrågor

Allt som tycker att ...

Sverige är ett klassamhälle

Det är viktigt att engagera sig politiskt

Civil olydnad, t.ex klimataktivister som stoppar trafiken, ibland är nödvändigt

Epa-ungdomar är "white trash"

Det avverkas för mycket skog i Sverige idag

Högerextrema grupper är ett hot mot samhället

Många vuxna är klimatförnekare i Sverige

Hembygdsföreningar är bara till för gamla

4-hörnsövning: Makt och förändring. Diskutera vem eller vilka i samhället som har mest makt. Fundera sedan på vad vi som enskilda personer kan göra för att påverka och göra våra röster hörda. Vad går att påverka själv, eller ihop med andra?

- 1) Det är i princip omöjligt att påverka, alltid andra som styr
- 2) Formera sig i ett nätverk, till exempel Fridays for Future
- 3) Gå med i ett politiskt parti (ungdomsförbund)
- 4) Öppet hörn

3. Arbeta med scener och repliker ur pjäsen

Dela in eleverna i grupper. Låt varje grupp välja en situation/scen ur föreställningen som de minns särskilt. Vad var det som var intressant med den? Eller - välj en av replikerna/dialogerna nedan och diskutera i smågrupper utifrån den/dem!

1) LAURA

"Jag ska härifrån – så är det bara. Till LA! Vad mina föräldrar inte förstår är att det här med teatern är på riktigt. Min pappa jobbar på sin gamla Hyresgästförening – tråkigt! Och min mamma är förskollärare ... Dom har aldrig haft dom stora drömmarna".

Lauras största önskan är att flytta till USA och blir skådespelare. Hur realistiskt är det att hon lyckas med sitt projekt? Vad är det som gör att många lockas av att flytta till just USA?

2) NOVA-LI

"Fan ... fan fan fan! Fan ska jag gö'? Pappa är i Stockholm och Kia har kräksjukan så jag måste rodde Egon ... och vi behöver mat! Välling, blöjor ... toalettpapper! Och min medicin, jag får inte ut den nu"

Nova-Li bryter ihop när affären stänger efter bombhotet. Fundera över hur en liten ort påverkas då flera viktiga serviceinrättningar försvinner. Finns exempel i er närhet?

3) AISHA

"Jag måste försöka skaffa ett jobb. Jag måste hjälpa mamma nu. Hon blev ju arbetslös när ICA stängde", säger Aisha till Victor då de börjar lära känna varandra lite bättre. Diskutera i vilken mån ungdomar är tvungna att hjälpa sina föräldrar på olika vis, exempelvis ekonomiskt. Fundera också på det finns fattiga familjer i Sverige. Hur tänker ni att fattiga i så fall har det? Och vad beror fattigdomen på?

4) VICTOR

Livsviktigt. Det var så det började. När hon sa det. Livsviktigt! Så ska den heta! Affären. Det kom bara – som en blix! En liten affär där man kan handla dygnet runt, utan en massa personal. Det skulle inte behöva vara nåt jättestor projekt! När idén väl fanns ... jag kom inte undan bilden. Jag tänkte: varför inte jag, egentligen?

När Aisha nämner att hennes far sagt att "mat är livsviktigt" föds en tanke hos Victor: han får en projektidé och genomför den också. Formulera andra möjliga projekt som skulle kunna genomföras med unga som idégivare (och genomförare)!

5) LAURA

"Stannar du här så kommer du ruttna, som en kräfta i sitt eget spad! Som dom där. Där – vid macken! Ser du lamporna? Det är skroten. En tjej i min klass, 'Nova-Li', bor där med sin skumma familj. Pappan har suttit på Kumla tror jag! Nåt med knark. White trash warning!"

Så säger Laura till Ella när hon berättar om Järnbacken. Diskutera uttrycket "white trash". Ge exempel på människor/grupper i samhället som ibland kallas så. Och – fundera över de roller vi ofta ger varandra. Hur är exempelvis någon som är "emo"? Någon som är "epa-raggare"?

6) ELLA

"Ni verkar ju jobba jämt, du och din pappa? Så skulle inte jag vilja ha det ... bara jobba äta sova! Det är ju inte ett liv- Man måste ju ha tid för ... ja, sina intressen! Utveckla sig! Att jobba jämt ... då blir man ju som en zombie till slut ... dum i huvet – helt hjärndöd!"

Ella blir tycker det är konstigt att Dennis och hans pappa är så upptagna av arbete. Hon tycker inte det "är ett liv" att ägna sig så mycket åt jobbet. Diskutera Dennis och Ellas skilda livsvillkor. Prata också om vilka i samhället som har tid att utveckla sina intressen, och vilka som måste jobba större delen av sin vakna tid.

4. Fördjupnings- och inspirationsmaterial

Radio/Poddar

"Byrådet" – serie om livet på landsbygden ur olika perspektiv

"Stad- och land-podcasten"

"Lantbrukspodden" – podd om bönder och lantbruk

"Laglös landsbygd" – miniserie om små samhällen som plågas av "livsstilskriminella".

Film/tv

"Amatörer" – om en småstad, i regi av Gabriela Pichler, manus Jonas Hassen Khemiri

"Nationens hjärta" av Mikael Wiström – om Ljusnarsberg och flyktingarna

NATIONENS HJÄRTA on Vimeo

Nina Hedenius filmer, bland annat: Sång till Bergslagen, SVT Play

Utbildning på landsbygden och i storstaden – UR, Elisabet Öhrn, professor i pedagogik. Hur undervisningen ser ut på landsbygd respektive storstad. Hur förhåller sig undervisningen till omgivningen där den finns? UR

Samtiden - Barns livsvillkor: Utbildning på landsbygden och i storstaden, UR Play

"Resten av Sverige" – serie av PO Tidholm

Skönlitteratur/Pjäser

"vem bor i Uddebo?" Dikter om invånare i en by, av Jimmy Alm (kommunpoet), 2022

"Ingen normal flyttar hit", av Pär Sahlin – om ungdomar och "epa-liv", 2020

"Oktober är den kallaste månaden", av Christoffer Carlsson – thriller i landsbygdsmiljö, 2016

"Det är någonting som drar i mig" av Elin Persson – vänskapsrelation på landsbygden, 2021

"Nya Norrland", seriealbum, Mats Jonsson – roligt och tänkvärt! 2017

"En pjäs för de levande i en döende värld", pjäs av ekofeministen Miranda Rose Hall

"Långt härifrån", pjäs av Greta Sundberg (Colombine Teaterförlag)

"Det som är vårt", pjäs av Anders Duus (Colombine Teaterförlag)

Facklitteratur

"Du har rätt", av Jason Timbuktu Diakité – en handbok om livsviktiga rättigheter för alla under 18 år, Bonnier Carlsen 2020

"Har du fel?", av Jason Timbuktu Diakité – en bok om kritiskt tänkande, Bonnier Carlsen 2022

"Tillsammans : en liten bok om svensk demokrati", av Ella Fronczak, Punkt förlag, 2018

"I en annan klass", av Emma Leijnse – om skillnaderna i den svenska skolan, Natur & Kultur 2022

"Läget i landet – 89 tankar om periferier, politik och varför landsbygdsfrågan är viktigare än du tror" av PO Tidholm, Teg Publishing 2017

"Landet utanför – Ett reportage om Sverige bortom storstaden", av Kristina Mattsson, Leopard förlag 2011

"Tågen stannar inte här längre – En berättelse om Sverige utanför storstäderna", av Edvard Hollertz, Timro förlag 2021

"Trädens hemliga liv", av Peter Wohlleben, Norstedts förlag, 2016

"Vinna och försvinna? – Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter", avhandling av Lotta Svensson, sociolog

Landsbygdens unga. Utbildning, plats och delaktighet pågick i fyra år, 2014–2017. I forskningsgruppen ingick Elisabet Öhrn, Dennis Beach och Monica Johansson vid Göteborgs universitet och Per-Åke Rosvall och Maria Rönnlund vid Umeå universitet. Resultaten är publicerad i en nytgiven bok: Young people's life and schooling in rural areas (Tufnell Press).

"7 råd till Mustafa" av Mustafa Panshiri – om saker som är viktiga för att passa in i det svenska samhället, Volante 2021

"Bland stjärnor och syndabockar" av Karin Åberg – bra om roller och rollmönster i klassrummet, Gleerups, 2004

"Rollspel i teori och praktik" av Anna Karin Waldermarson & Björn Nilsson – bland annat 100 tips på bra rollspel! Studentlitteratur AB, 1998

Skönlitteratur/Pjäser

"vem bor i Uddebo?" Dikter om invånare i en by, av Jimmy Alm (kommunpoet), 2022

"Ingen normal flyttar hit", av Pär Sahlin – om ungdomar och "epa-liv", 2020

"Oktober är den kallaste månaden", av Christoffer Carlsson – thriller i landsbygdsmiljö, 2016

"Det är någonting som drar i mig" av Elin Persson – vänskapsrelation på landsbygden, 2021

"Nya Norrland", seriealbum, Mats Jonsson – roligt och tänkvärt! 2017

"En pjäs för de levande i en döende värld", pjäs av ekofeministen Miranda Rose Hall

"Långt härifrån", pjäs av Greta Sundberg (Colombine Teaterförlag)

"Det som är vårt", pjäs av Anders Duus (Colombine Teaterförlag)

Övrigt, hemsidor mm

#UNGAPÅLANDSBYGDEN (xn--ungaplandsbygden-hob.se) – inspirerande om att utmana den urbana normen

www.helasverige.se

www.harifran.nu – om den urbana normen och den territoriella maktordningen

SOL-nätverket – Stad och land // Solidaritet Organisering Lokalsamhällen (wordpress.com)

Framtiden börjar i klassrummet | Kairos Future

www.utsidan.se – inspirerande sida om friluftsliv

Bli en fågelskådare – Sveriges Natur – fin introduktion till fågelskådning!

15-åriga Jack Berggren startade eget företag på fritiden (expressen.se) – läs om Jack utanför Örebro som startade en obemannad butik

Mats Jonssons tänkvärda sommarprat från den 15 juli 2021! Mats Jonsson 15 juli 2021 - Sommar & Vinter i P1, Sveriges Radio

LÄNGTANSLAND - en förkortad och bearbetad version av Greta Sundbergs originaltext

MEDVERKANDE David Levi & Åsa Gustafsson

MANUS Greta Sundberg

REGI & BEARBETNING Isak Hjelmkog

SCENOGRAFI & KOSTYMDESIGN Catherine Giacomini

LIJDESIGN Johan Stohne

LIJUS- & LIJUTEKNIK Johan Dahlström

DRAMATURG Anders Duus

PRODUCENT My Soós Stave

TURNÉLÄGGARE Hanna Jenneblad

TEATERCHEF & ANSVARIG UTGIVARE Marianne Holmberg

FÖRLAG För originaltexten kontakta Colombine teaterförlag, Stockholm

FOTOGRAF: Samtliga foton i denna lärarhandledning är tagna av Kicki Nilsson/ICON Photography

TEATER
MARTIN
MUTTER

www.martinmutter.com

019-10 10 24

teater@martinmutter.com